

Om jag bara slapp bekämpning på gårdsplanen

Av: Anette Bramstorp och Sara Jobnson, HIR Malmöhus

Jag borde inte spruta Roundup på gårdsplanen, det tänker många. Får jag förresten spruta på gårdsplanen? Vilka alternativ finns och hur lyckas man? Här reder vi ut vad du får göra enligt lagen, tvärvillkoren och branschkraven. Dessutom presenterar vi några exempel från verkligheten. Det finns kollegor som lyckas bra med att hålla efter ogräsen på gårdsplanen utan kemi.

Är det så farligt?

Vi vet att risken för ytavrinning och utlakning är extra stor från gårdsplaner eftersom dessa helt eller delvis saknar matjordslager som kan binda och bryta ner bekämpningsmedlen. Inte allt för sällan finns också dagvattenbrunnar eller den egna vattentäkten på gårdsplanen. Bekämpningsmedel på gårdsplanen medför otvetydigt en läckagerisk. Roundup med flera glyfosatprodukter används flitigt inom växtodlingen. År 2004 sprutades drygt 500.000 hektar i Sverige med preparat som innehåller glyfosat. Glyfosatrester hittades i 42 % av vattenproverna i den svenska miljöövervakningen av vattendrag i jordbrukslandskapet (år 2004). Bevisligen har vi ett glyfosatläckage, sannolikt från åkern men även från hårdgjorda ytor. Därför är det viktigt att vi undviker kemisk bekämpning på de ställen där vi vet att läckagerisken är extra stor och där insatsen dessutom inte är produktionsbetingad, såsom gårdsplanerna. Det är bättre att spara den kemiska insatsen till situationer i fält där alternativen är få.

Vad får man göra?

Lagen

Ogräsättika och Roundup-produkter får enligt etiketten användas för bekämpning av icke önskvärd vegetation, t ex på gårdsplan. Men om man beaktar miljöbalken och dess hänsynsregler så är **det ytterst olämpligt med kemisk bekämpning på gårdsplan**, vilket generellt är miljöinspektörernas tolkning. De markanpassade skyddsavstånden: 1 m till dagvattenbrunn och 12 m till dricksvattentäkt gäller alltid.

Tvärvillkoren

I ett av tvärvillkoren står: ”Du får använda växtskyddsmedlen endast till de grödor och med högst den dosering som framgår av medlets märkning”. Att spetsa till en blandning med något annat än Roundup/ogräsättika för bekämpning på gårdsplan kan medföra sanktion enligt tvärvillkoren.

Branschkraven

- Miljöledning BetOdling/Stärkelsevete-kontrakt: Säger inget.
- IP Sigill: Förbud mot att spruta växtskyddsmedel på gårdsplan. Avstrykning med glyfosat och användning av ogräsättika är ok. Endast mark inom företagets verksamhet omfattas av reglerna. Gårdsplan intill bostadshus ingår ej.
- IP Trädgård: Hårdgjorda ytor får ej bekämpas med preparat som är farliga för fisk- och vattenlevande organismer. Kontentan blir att t ex Roundup Bio får användas.

Hur gör kollegorna?

”Det handlar om en attitydförändring. Jag sätter aldrig på mig ryggsprutan på gårdsplan”, säger Torsten Thuresson, Södergård, vid Löderup på den skånska sydkusten.

Det är huvudlöst med kemisk bekämpning på gårdsplan, riskerna kan man inte blunda för. Man får acceptera lite grönt, det hela handlar om en attitydförändring, menar Torsten Thuresson, vars gård även är pilotgård i Odling i Balans. Hur gör han då rent praktiskt? Runt bostaden har vi en fin kullerstensplan, från 1800-talet, berättar Torsten. Vi har valt att täcka $\frac{3}{4}$ av planen med singel. Resterande, ca 10 * 10 m, håller min fru och jag efter för hand. Från början försökte vi på olika sätt att med hjälp av en borstmaskin få bort ogräsen. Problemet var att man inte fick upp rötterna. Nu drar vi ogräsen för hand. Faktum är att vi har fått en trevlig och rik flora med olika blommor och örter som sticker upp mellan stenarna, berättar Torsten vidare. Singeln räfsar

vi med långfingerharv, någon gång per vecka. Runt ekonomibygnaderna klipper jag kanterna med en åkgräsklippare. Själva gårdsplanen kör jag med räfsa då o då. Visst tar det tid, men det tar ju tid att gå med ryggspruta också. Det handlar om den egna inställningen, avslutar Torsten.

Arvid Karlsson, med trimmer över Borgebys gårdsplan.

”Efter 10 år utan bekämpningsmedel så måste vi ta till Roundup för att rädda kullerstenen”, säger Dan Molin, inspektör på Borgeby gård (Hushållningssällskapets egen gård).

Ogräsen har tagit överhanden och håller på att fördärva kullerstenen, visar Dan, som är inspektör på Hushållningssällskapets egen gård. Nu går vi över med trimmern en gång först och sedan tar vi till avstrykning med Roundup för att få bukt med problemet, berättar Dan. Det är 10 år sedan vi tog beslutet att sluta med Roundup. Vi var på väg att miljöcertifiera oss och ville vara ett föredöme på bygden, därav vårt beslut att inte spruta på mark utan biologisk aktivitet. De första 3 åren gick bra, därefter var vi tvungna att börja med ogräsättika eller pelargonolja. Thomas Karlsson, anställd på gården, berättar hur man bredsprutat ogräsättika, var fjortonde dag, under säsongen. Bäst har effekten blivit mitt på dagen, i strålände sol. 15.000 kr kostade inköpen av dessa medel under förra säsongen, flikar Dan in. Med de omgivande halmtaken, så är ju inte flamning att tänka på. Ogräsen har allt mer tagit överhanden och nu får vi tyvärr ta till Roundup för att komma på rätt köl igen, avslutar Dan.

”Det tar 5 minuter att harva och jag är mycket nöjd med ogräseffekten”, säger Knut-Göran Knutsson, Knutsgården, vid Allerum.

Knut-Göran, mjölkbonde, norr om Helsingborg, kör så det ryker med den hemmabygda ogräsharven. Efterharven kommer från en gammal såmaskin, inköpt från en granne. Efterharven sätter han snabbt och smidigt bakpå traktorn. Själva harvningen av gårdsplanen går på 5 minuter. Jag kan backa och räfsa ända invid husen, berättar Knut-Göran. Han är mycket nöjd med den ogräseffekt som den vibrerande efterharven ger. Dessutom blir ytan jämn att gå och cykla på. Det ska ju vara denna typ av gårdsplan med singel om det ska fungera, menar han. En körning i månaden räcker för att hålla ogräsen stången, avslutar Knut-Göran.

Knut-Göran Knutsson ogräsharvar snabbt över gårdsplanen.

”Ringvält dagen efter harvning förbättrar effekten på ogräsen”, säger Ivar Fromell, Häljarpsgården, Asmundtorp

På Häljarpsgården finns både singel och grusplaner och Ivar Fromell menar att ogräsharvning fungerar på båda underlagen. Harven är en gammal 4,5 meter bred långfingerharv med 3 rader av 12 mm tjocka pinnar och 50 mm pinndelning. Höjden kan Ivar reglera med stödhjul och på så sätt kan han köra tuffare när det är hårt. Ivar kör med överlapp så att ytan bearbetas två gånger. Dagen efter när de sargade ogräsen torkat till

lite kör han med en 2 meter bred ringvält med tre sektioner efter varandra. Med välten krossas bladen och ogräsen får svårt att komma igen, berättar Ivar. Vältningen ger också en jämn och slät yta som är lättare gå på. Där det är svårt att få bra effekt, till exempel på fläckar med groblad och intill väggar, tar jag till en liten kultivator med 20 cm breda gåsfotsskär på S-pinne, berättar Ivar. Hur ofta måste han då ta fram harv och vält? Sammantaget tror jag inte att det är oftare än om jag kört kemiskt med Roundup, menar Ivar. En torr sommar kan det gå en månad mellan gångerna.

”En ogräsharv kan fås både stor och liten och monterad till och med på din åkgräsklippare” säger Christer Olsson, Vadensjö, Landskrona

Christer Olsson är lantbrukare utanför Landskrona men också konstruktör och tillverkare av ”Miljöräfsan”. Miljöräfsan är en ogräsharv med efterharvspinnar i två eller tre rader. Christer har tillverkat Miljöräfsor till olika ändamål och har därför testat under många olika förutsättningar. Som all bekämpning ska ogräs tas när det är smått, menar Christer. Men till och med besvärliga ogräs som maskrosor försvinner efter kontinuerlig harvning. Man oroar dem ständigt, sliter bort blad och till slut försvinner de, konstaterar han.